

A-15254

Eesti Sordiparanduse Seltsi teated nr. 10.

389

Kuues üleriigiline seemnevilja-näitus

(Teine liikuv näitus)

R. Tamm

Äratrükk kuukirjast „Agronoomia“ nr. 6 — 1928.

Trükikoda Ed. Bergmann, Tartus

2

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu

126803

126803

Kuues üleriigiline seemnevilja-näitus. (Teine liikuv näitus).

Eesti Sordiparanduse Seltsi korraldusel, Põllutööministeeriumi ja Tööstus-kaubanduse ministeeriumi ning Tartu, Viru, Võru, Lääne ja Järva maavalitsuste toetusel peeti tänava aasta märtsi- ja aprillikuul liikuv seemnevilja- ja katseasjanduse näitus, mis oli juba kuues Seltsi korraldusel peetud seemnevilja-näitus, kui liikuv näitus aga teine. Nagu eelmine nii ka käesolev näitus oli korraldatud III-klassi reisijate vaguneis, ühepäevaliste peatustega paljudes jaamades kogu laiaroopalisel raudteeliinil. Võrreldes eelmise liikuva näitusega oli käesolev näitus kõigiti täielikum ja suurem niihasti oma ulatuse kui ka korralduse poolest (võrdle „Agronomia“ nr. 5 1926 a — V rändav seemnevilja-näitus). Nii oli katseasjandus käesoleval näitusel esitatud täielikumalt kui kunagi varem peetud seemnevilja-näitustel ja esimest korda teostatud laiemaulatuselisem seemnevilja müük ja agronoomiline propaganda paremate sortide tarvitusele võtmiseks. Selleks olid seletuste andjatena ja kõnelejatena kaasa tõmmatud pääle Seltsi oma jõudude Eesti Põllumeeste Kekseltsi ja A. R. T. Põllumajandusliidu nõuandjad, kes igas näituse peatusekohas selleks otstarbeks juurelisatud kõnevagunis kõnelesid ja väljapanekute juures kogu näituse kestusel seletusi andsid. Ka seemne ostmise juures olid nõuandjad põllumeestele juhatustega sordivaliku küsimuses abiks. Näitus koosnes üldse neljast vagunist, milledest kaks III-kl. vagunit olid väljapanekute all, üks kõnede ruumiks ja üks kaubavagun seemne tagavarade jaoks.

Näituse avas 1 märtsil Tallinna Balti jaamas Eesti Sordiparanduse Seltsi esimees R. Allmann. Ülevaatega näituse ülesannete kohta esines prof. dr. N. Rootsi.

Näitusel olid esitatud sordiarenduse-, seemnekasvatuse-, katseasjanduse-, taimekaitse-, erikirjanduse- ja seemnekauba-osakond.

Sordiarenduse-osakonnas oli Sangaste Sordiarendusejaama poolt välja pandud Sangaste rukki 52 aastase sordiarendusetöö tagajärjed, missuguse töö kohta krahv Fr. Berg näituse nimekirjas lühikese ülevaate annab. Sangaste rukki eliitai-mede kogu oma haruldaselt pikkade päadega ja ühest taimest kasvanud kõrte suure arvuga ja tusedusega ning katsepõllult koristatud ja tsentrifuugiga sorditud jämedate teradega äratas näituse kestes kõigis vaatajates imestust ja huvi. Rukki isetolmlemise alalt oli välja pandud mitmesuguseid Sangastes tarvitatavoid isoleerimisviise, sunnitud isetolmlemise tõttu degenereerund teri ja vabalt isetolmleud rukki teri selektsiooni-põllult.

Jõgeva Sordikasvanduse poolt oli välja pandud sordiarendusetöö tulemusi teravilja ja kartuli alalt. Väljapanekud olid õige ülevaatlilikud; tabelid mitme aasta jooksul paljudes kohtades korraldatud liinide võrdlusest piltlikud ja kergesti loetavad. Iga parema liini kohta oli välja pandud vihk ja terad ühes selle liiniga võrreldud parema sordi vihu ja teradega. Lootustäratavamad liinidest või uutest sortidest, milledest mõned juba paljundamiseks välja lastud, andsid suuremat saaki kui vastava liigi senised paremad sordid. Lipukaera liin 0269 andis näiteks paremat tera- ja põhusaaki kui Eisenschmidtli Ö 3, olles sääljuures kõrgema 1000-tera-kaaluga, madalama kesta-protsendiga ja haigus-tele vastupanevam. Kahetahuline oder 0492 on kaheksümnes katses andnud 10% suuremat terasaaki kui kuld oder. Samuti on Jõgeva 4-tah. odra liin 019 parem Rathlefi 4-tahulisest odrast ja Jõgeva talinisu 022 parem Sangaste nisust. Jõgeva parandatud kartulisordid Reichskanzler ja Maercker on paremad vastavatest algsortidest. Pääle sordiarendusetöö oli Jõgeva Sordikasvandus välja pannud kogu paremaks osutunud ja selle tõttu soovitatavaid põldtaimede sorte. Jõgeva Sordikasvanduse Kehra filiaal, endine Kehra Sordiarendusejaam esines oma sordiarendusetöö tulemustega Kehra varase-, Kehra saagirikka-, ja Kehra tangukaera sortidega, missugused riigimõisates paljundada.

Seemnekasvatuse-osakond oli tänava tublisti paisunud võrreldes eelmise näitusega. Üldse oli siin välja pandud 146 proovi (eelmisel 110) mitmesugustelt seemnekasvatusealadelt, kusjuures eriti teraviljade tagavarad on mitmekordselt suurenenud. Väljapanekuid oli esitatud 34 seemnekasvatajalt, kes suuremalt jaolt juba eelmistelt seemnevilja-

näitustelt tuttavad. Tähtsamatest viljaliikidest oli näitusel väljapandud seemnetest müügi-tagavarasid näituse nimekirja järel rukkil 6157 pd., talinisul 960 pd., suinisul 2775 pd., odral 2181 pd., kaeral 1630 pd., põldkaunviljal 257 pd., mitmesugustel heinaseemnetel 430 pd., sööda-juurika seemnetel 458,5 pd., söögijuurika seemnetel 48,75 pd., muudel aiaviljadel 241,24 pd., kartulil 811 pd.

Nagu näitusel esitatud proovidest näha, on möödunud aasta kevadised vihmad ja suvine põud mõju avaldanud ka selle aastasesse seemneviljasse. Põua all kannatasid pääasjalikult kaer ja oder, mille tõttu neid seemneid tänavusel näitusel oli vähema arvu seemnekasvatajate poolt välja pandud kui eelmistel aastatel. Rukis ja nisu, nähtavasti ka suinisu, kannatasid põua all vähem, mispärast neilt aladelt esineb õige suur arv seemnekasvatajaid, nende hulgas ka paljud uued seemnekasvatajad, kes endistel aastatel esinenud pole. Ka seemne häduses võib märgata põua mõju. Odra- ja kaera-

T. Ü. Entomologia-katsejaama väljapanek seemnevilja-näitusel.

proovid jätavad väljanägemiselt palju soovida, eriti viimane, sest tera on peenike ja tuum väike, kuigi idanevus ja puhtus täiesti rahuldavad ja isegi hääd. Rukis ja nisu olid aga juba palju parema välimusega, kuigi ka rukis oli põua tõttu tera poolest kergemaks jäänud. Eriti häa oli kasvanud möödunud aastal kõrsheina seeme, sest kevadine niiskus ol heinakasvule väga soodus ja põud ei jõudnud seemne valmimiseni ka veel mõju avaldada. Selle tõttu sai heinaseeme tänavu rohkesti esimesi auhindu. Heinaseemnete hulgas oli tänavu esimest korda välja pandud ka kodumaalisi uusi sorte, mis sordiarendajate poolt välja lastud. Eesti Seemnevilja Ühisuse Jõgeva Seemnekasvandus oli välja pannud Jõgeva Sordikasvanduse orginaal-timuti nr. 54, roomavate võsudega punase aruheina koguvaiiku (*Festuca rubra genuina*) ja soonurmiku. N. Sivers Soosaarelt oli välja pannud päris aruheina, mis on S. Krüüdneri arendis kodumaa metsikust päris aruheinast Puiatus. Hilise punase ristikeina seemnepõldude tunnustamine eelkäival suvel oli toonud näitusele terve

rea kodumaa hilise punase ristikehina proove, missuguseid eelmistel näitustel on olnud õige harva üksikuid. Need seemnekasvatavad on suuremalt jaolt ainult oma-jaoks seemet kasvatanud.

Auhindu anti käesoleval aastal ainult seemnekasvatuse-osakonnas, kuna mujal väljapanijad ei võistelnud. Määrati kokku 29 esimest, 25 teist ja 20 kolmandat auhinda. Rohkesti esimesi auhindu said Eesti Seemnevilja Ühisuse Jõgeva Seemnekasvandus heinaseemnete eest ja seemnekasvataja A. Brasche söödajuurvilja ja aiavilja seemnete eest, mispärast mõlemale väljapanekute kogu eest kõrgem auhind määrati. Auhindadeks jagati välja Põllutöoministeeriumi poolt 750 krooni ja diploome I, II ja III auhindadeks. Hilise punase ristikehina seemnekasvatamise edendamise summadest hilise punase ristikehina seemnekasvatajaile 60 krooni, Puhk ja Poegade poolt parema talinisu ja suinisu sordi eest 100 krooni, Eesti Seemnevilja Ühisuse poolt 1 puud Jõgeva soonurmiku ja 1 puud Jõgeva timuti seemet, A/S Teguri poolt 1 Teguri ader, E. T. K. poolt Deeringi juurvilja-harija ja kuld- hõbe- ja pronks-aurahasid Eesti Põllumeeste Seltsilt Tallinnas ja Eesti Põllumeeste Seltsilt Tartus.

Katseasjanduse osakonnas esinemine tehti tänava Põllutöoministeeriumi poolt ülesandeks kõigile katsejaamadele. Näitusest võtsid osa kõik katsejaamad päale Tooma Sookatsejaama ja Jõgeva Sordikasvanduse heinaosakonna. Kuna mõlemi katsejaama ülesanded on praegu meie põllumajanduse aktuaalsemaid päevaküsimusi, oleks nende poolt väljapanek väga soovitatav olnud. Nende katseasutiste ülesandesse kuuluvatel aladel tuli näitusel sagedast seletusi anda kuigi sellekohased väljapanekud puudusid.

Ülikooli Agrikultuurkeemia-katsejaama poolt oli välja pandud hulk diagramme, mis selgitasid juba mõnda aastat kestnud väetusekatsete tulemusi teravilja, heina, kartuli ja söödajuurikate kohta. Nende diagrammide varal selgitati väetuseküsimumses tähtsaid tulemusi, nagu kaalisoola ja tšiüsalpeetri määrade mõju kartuli ja söödajuurikate saakidele, mineraalväetiste järeilmõju mitmesuguste kaasväetiste juures teravilja- ja heina-saakidele. Kahjuks olid aga diagrammid liig akadeemilised, mispärast nad laiemale publikule olid raskesti loetavad.

Ülikooli Taimebioloogia-katsejaama poolt oli välja pandud rikkalik kogu katsetulemusi selgitavaid tabeleid talirukki-, suinisu-, odra-, kaera-, maisi-, juurvilja- ja kartuli-sortide võrdluskatsete alalt suurema arvu sortidega. Väljapaistvamad olid külviaja-katsed talirukkiga, mille tulemused kõnelesid rukki varasema külviaja kasuks. Tabeli juure väljapanud proovivihud aitasid tabelist loetud otsust vaatajas süvendada, mispärast viljade külviaja küsimuses nõuandjatel näitusel käijatega alati elavaid mõttevahetusi tuli. Sama tulemusi näitasid ka Jõgeva Sordikasvanduse poolt väljapanud talinisu külviaja-katsed. Huvitavad olid ka haljas-kesa- ja segavilja-katsed ning seemnevilja sortimise ja kaera ja odra sortide seemne hää-duse tabelid.

Riigi Põllutöökatsesjaamalt oli väljapanekuid väetuse küsimuse alalt. Tähelepanu äratasid katsete tagajärjed rohumaade väetamise alalt ja Eesti fosforiidi ning superfosfaadi järeilmõju kohta.

Riigi Seemnekontrolljaama väljapanek oli näitusel õpetlik ja huvitav, eriti täiendusena seemnekasvatuse-osakonna juure. Hilise ülesandmise tõttu puudus selle väljapaneku kirjeldus näituse nimekirjast. Demonstreeriti seemnevilja idanemisviise, näidati siseturul leitud kahjulikke ja kõlbmata punase ristikehina proove konfiskeeritud seemnetest, oli väljapanud tähtsamate põldumbrohtude seemneid ja taimi, milledest mitmed külvisemnes keelatud. Õpetlik ja huvitav oli tabel tähtsamate kodumaa seemnete keskmise idanevus ja puhtuse protsentidega 1920—1926 aastani. Tabelis toodud keskmised arvud tõendasid seemnevilja-näituse proovide tunduvalt kõrgemat puhtust ja idanevus võrreldes turukaubaga. Kujuka ülevaate seemnevilja hää-dusest meie seemnekauplustes andis tabel, milles olid toodud analüüsiandmed (puhtus, idanevus) ja sordi ehtsus kõigist tähtsamatest seemnekauplustest võetud proovide kohta, missugustele andmetele võrdluseks oli juurelisatud hää seemne normaalne idanevus.

Taimekaitse osakonnas on Ülikooli taimekaitse katsejaamade — Entomoloogia- ja Taimehaiguste katsejaamade väljapanekud. Entomoloogia-katsejaama väljapanekud olid silmapaistvad oma lihtsuse ja piltlikkuse poolest. Ülesvõtted, preparaadid ja tabelid naerimardika eluolust, hävitusetööst võitlusvahenditest ja võitlusterbiistadest andsid kõigile näitusekäijatele selge ülevaate kuidas toimida naerimardika vastu võitlemisel, kes oma hävi-

tusetööga naeri kasvatamise viimastel aastatel ilma võitlusvahendideta peaaegu täiesti võimatuks on teinud. Samuti suurt tähelepanu äratasid samasugused väljapanekud rukkiussi hävitusetöö ja võitlusviiside kohta, kuna rukkiussi hävitusetöö just eelmisel sügisel oli olnud haruldaselt suur, nagu seda tõendas katsejaama poolt väljapandud kaart rukkiussi levimise kohta 1927. a. Eestis. Taimehaiguste katsejaama poolt olid välja pandud kastidesse külitud katsed kuidas peitsimisained idanemise energiat tõstavad, kogu tähtsamaid seemnepeitsimise vahendeid, mitmesuguseid taimehaigusi ja väga piltlik nõgiseente eoste elukäik.

Jõgeva Sordikasvanduse teravilja-osakonna väljapanek seemnevilja-näitusel.

Erikirjanduse osakonnas oli K.Ü. „Agronoomi“ mitmesuguse sisuline põllumajanduslik kirjandus, mida siinsamas instruktorite poolt ka müüdi. Ka Jõgeva Sordikasvanduselt oli erikirjanduse väljapanek esitatud. Käesoleval aastal oli aga kirjanduse läbimüük palju väiksem — 36.939 snt. 33 jaama kohta võrreldes eelmise liikuva näitusega, mil müüdi 13 jaamas kokku 36.761 marga eest põllumajanduslikku kirjandust.

Seemnekauba-osakonnas oli väljapanek Eesti Seemnevilja Ühisuse samadest seemnetest, mis juba seemnekasvatuse-osakonnas väljapandud, kokku 56 proovi.

Alljärgnev tabel annab ülevaate näitusel käijate arvu, kõnedest osavõtjate arve ja seemne ning kirjanduse müügi kohta üksikutes jaamades.

Tabel nr. 1.

Järje nr.	Jaama nimetus	Kuupäev	Vaatajate arv	Kõnekuulajate arv	Läbimüük sentides	
					seemnevilja	kirjandus
1	Tallinnas	1. III	93	75	—	450.—
2	Keilas	2. III	111	40	4.445.—	875.—
3	Vasalemmas	3. III	121	27	6.765.—	320.—
4	Riisiperes	4. III	193	51	8.590.—	1.160.—
5	Ristil	5. III	178	96	15.771.—	1.763.—
6	Paliveres	6. III	161	95	34.114.—	455.—
7	Raasikul	7. III	81	27	15.276.—	1.730.—
8	Kehras	8. III	113	50	38.737.—	928.—
9	Lehtses	9. III	215	74	38.266.—	1.880.—
10	Tapal	10. III	192	76	18.520.—	950.—
11	Kadrinas	11. III	267	80	36.510.—	780.—
12	Rakveres	12. III	291	80	39.160.—	780.—
13	Kabalas	13. III	169	70	31.523.—	1.335.—
14	Püssis	14. III	367	295	11.465.—	3.190.—
15	Tamsalus	15. III	246	110	38.340.—	895.—
16	Kiltsis	16. III	304	102	29.655.—	1.915.—
17	Rakkes	17. III	269	215	41.110.—	2.125.—
18	Vägeval	18. III	182	92	21.755.—	1.095.—
19	Jõgeval	19. III	386	95	99.455.—	2.450.—
20	Kaareperes	20. III	158	85	31.950.—	235.—
21	Tabiveres	21. III	73	25	11.435.—	160.—
22	Kärknas	22. III	70	25	1.285.—	350.—
23	Tartus	23. III	750	90	18.555.—	450.—
24	Nõos	24. III	113	30	4.460.—	705.—
25	Elvas	25. III	245	80	24.180.—	1.588.—
26	Paluperes	26. III	266	95	34.855.—	2.260.—
27	Pukas	27. III	192	97	28.785.—	910.—
28	Keenis	28. III	98	45	30.310.—	685.—
29	Sangastes	29. III	117	40	30.550.—	675.—
30	Valgas	30. III	173	—	12.665.—	1.175.—
31	Antslas	31. III	279	170	33.525.—	2.005.—
32	Sõmerpalus	1. IV	79	30	8.410.—	180.—
33	Võrus	2. IV	331	35	4.575.—	485.—
Kokku			6883	2597	804.997.—	36.939.—

Näituse tegelikku tähtsust aitas suurendada puhtasordilise seemnevilja müük seemnevilja-näituse kaudu. Müüdi ainult näitusel väljapandud seemneid, mille kohta juba suvistest põldude ülevaatamisest teada oli nende sordipuhetus, kuna idanevus ja puhtuse-protsent ning teised analüüsi andmed Riigi Seemnekontrolljaama analüüsides järele näituse nimekirjas olid avaldatud. Seemnekasvatajad, kes näituse kaudu seemet müüsid, olid Seltsile saatnud oma allkirja tõendusena, et näitusele saadetud proovid ülesantud tagavaradele vastavad. Kontrolliks aga võeti veel tunnistajate juuresolekul kõigist müügilolnud seemnetest proovid, mis teist korda Riigi Seemnekontrolljaamas analüüsitakse ja pääle selle veel Jõgeva Sordikasvanduses sordiehtsuse järelkontrolliks maha külitakse. Seega on näituse kaudu müüdava seemnevilja kohta maksev kindel eel- ja järelkontroll, mis sordiehtsuse tarvilikul kõrgusel

A

15254

126803

hoidmist garanteerib. Tänavuselt näituselt müüdi Eesti Seemnevilja Ühise, riigim
teiste seemnekasvatavate poolt mitmesugust seemnevilja kokku 804.997 sendi eest.
ostu ja müügi vahetalitust peeti näitusel käijate poolt väga tarvilikuks. Õige elav
mine seemnevilja järele Virumaa jaamades, kus näituse müügi tagavarad varsti otsa
Kuna uusi tagavarasid nii ruttu järele tellida ei jõutud, jäid paljud nõudmised Virum
damata. Ka osavõtmine näitusest Virumaa jaamades oli suurem kui seda eelmis
järele otsustades oodata võis. Põhjuseks on siin asjaolu, et just Virumaal möödunud aastal
viljaikaldus kõige suurem oli.

Õige suur oli nõudmine punase ristikehina seemne järele. Kahjuks olid aga selle seem
netagavarad nii väikesed, et lõppesid juba esimestel näituse päevadel. Huvitav oli tähele
panna, et Põhja-Eestis osteti rohkesti kahetahulist otra, kuna Lõuna-Eestis seda sugugi ei
nõutud, sellevastu osteti aga siin rohkesti neljatahulist otra. Üldse müüdi seemet keskmiselt
iga jaama kohta 24.394 sendi eest. Kõige suurem läbimüük oli Jõgeval, kõige väiksem Kärk
nas. Tallinnas seemet üldse ei ostetud. Kuna seeme tuleb otsekohe seemnekasvatavate j
läheb tarvitajatele ilma vahetalituseteta, sellepärast olid puhtasordiliste seemnete hinnad näitu
sel enamasti odavamad kui vastavate sordiviljade hinnad turul. Hinnad olid seemnekasvatavate eneste poolt mää
ratud. Seemne kallim hind ei olnud sellepärast siin igakord mitte seemne häduse määrajaks.

Näituse hääks kordaminekuks on palju kaasa mõjunud kohalikud põllumeesteseltsid ja
paljud kohapäalsed seltskonna-tegelased, kes oma ümbruskonnas näituse rahvale teatavaks
tegid. Vägeva Põllumeesteselts oli oma koosoleku näituse ajaks Vägeva jaama määranud.

Keskmine vaatajate arv iga üksiku jaama kohta oli 209 inimest, kogu näituse jooksul
aga 6883 inimest, nende hulgas paljud põllutöökoolid õpilastega ja sõdureid Tartus ja Võrus.

Näituse kõnede vagun oli peaaegu igas jaamas kõnede ajal kuulajaid tungil täis.
Püssis, Rakveres ja Vägeval tulid kõned kuulajate suure arvu tõttu pidada väljaspool kõne
vagunit. Kõned peeti igapäev kella 12—2. Keskmine kuulajate arv oli ümmarguselt 81
Üldse oli näituse kestes kõnesid kuulamas 2597 inimest. Näituse kestel peeti 63 kõnet 22.
kõneleja poolt.

Kokkuvõttes andis liikuv seemnevilja-näitus laiaulatuselise pildi kodumaa katseasjanduse
tulemustest ja seemnevilja väärtusest. Siin oli igal asjast huvitatud põllumehel palju vaa
data ja tähele panna. Näituse vagunid olidki iga päev hommikust õhtuni vaatajaid täis, kes
sagedasti kauge maa tagant tulles (kuni 25 klm) pääliskaudse tutvumisega ei leppinud, vaid
üksikasjalisemalt väljapanekutesse süvenedes terveks päevaks näitusele jäid. Neile aga, kes
omale puhtasordilist seemet näituse kaudu ostsid suurenes seemnevilja näituse praktiline tähtsus
veel mitmevõrra, kuna nemad paremaid sorte küldes ise suuremaid saake saavad ja saagi
rikaste sortide levitamisel seemnevilja-näituse ülesandeid tegelikult teostada aitavad.

R. Tamm.